

Иван Вазов
Поборник

От когато една пияна тълпа сопотненци, не помня по какъв случай, би мюдюрят¹ в Сопот, турското правителство, за наказание, престана да му праща подобни управници.

Това показва, че и в онова време вироглавите българи биеха околийските си началници!

Върховен представител на султана остана чаушът², началник на жандармерията в Сопот, състояща се от троица заптиета и четворица пандури българи.

През четирите години преди Априлското въстание чауш в този град беше Шериф ага.

Викаха му просто: Шерифът.

Хубавец, млад турчин из Карлово, от добра фамилия, с румено, пълно лице, с черни мустаци и с черна коса, която носеше като християните против турския обичай, с правилен, малко гърбав нос. Той имаше черни големи очи, твърде блестящи, усладени с кротък, нежно-меланхоличен поглед.

Завършен тип на турчин от примеса на азиатска порода с южноевропейска.

В това добро тяло живееше добра душа.

Тоя Шериф обичаше българите.

И те не го мразеха.

Жените го харесваха и се вгледваха в него.

Като същи нововремски турчин, който се почита, Шерифът притежаваше модния и сладък порок да обича ракията, лютата. Той я пиеше скришом по кръчмите в голяма мерулка, гаврътваше изведнъж, без въсене и без вода.

Но той беше добър човек.

Той другаруваше с младежите и често бе канен на пиршествата ни на къра, под сенките. Там, под свирнята на цигуларите цигани и блъска на дайретата, пийки из големи чаши върла бистра ракия, той слушаше или разказваше, в едно сърдечно побратимяване с раите сладострастни турски анекдоти и весели масали.

Точен и съвестен изпълнител на служебните си обязанности, той, по природна доброта, и когато беше строг, умееше да бъде приятен човек.

Една нощ, когато излязахме десетина младежи из една къща, закъснели на комитетско заседание, срещна ни без фенер нощната стража,

1. Мюдюрите бяха един вид второстепенни околийски началници.

2. Пристав у турците.

предвождана от Шерифът. Той ни спря и строго измъбра:

– Прилича ли на вас, синове на предни хора, да се скитате нощно време из улиците? Не знаете ли, че е забранено без фенер? Чорбаджилар, заповядайте в конака, аз ви арестувам тая нощ.

Закараха ни в конака. Вместо в затвора той ни въведе в почетната с меки миндери стая, дето първенците правеха заседанията си, когато решаваха въпроси общински, свързани с интересите на хазната.

– Тука ще останете до съмване и аз ще се потрудя да не ви дотегне затворът – каза той.

След половин час дойдоха цигулари и до заранта конашкият двор ехтеше от свирни, песни и веселие, на което тона даваше самият домакин!

Той беше позачул за апостолските кръстосвания през града, но правеше тъй, като че нищо не знаеше.

* * *

На какво се дължеше тая симпатия към българите?

Предполагаха някои, че в жилите му трябва да тече българска или изобщо християнска кръв.

Но това беше предположение само: в минута на доверителни излияния, под омаята на бистрата гроздовица, когато той ставаше особено разположен към откровеност, Шерифът би позагатнал такова нещо, ако знаеше, че съществува.

Други уверяваха, че това благо поведение към немирната рая в града му е било нашъпнато от самото му началство, за да не става врява и да избегне главоболия и отговорности пред по-висшето. Това не изглеждаше правдоподобно.

Други го обясняваха чрез тайните му на мнозина познати връзки с една българка, пленена от черните му очи, която той обичаше. Тая нова Далила трябваше да е отнела силата и обезоръжила фанатизма на тоя мюсюлманин, който покрай нея обичаше и българите.

Това предположение беше по-вярно психологически – любовта прави и по-големи чудеса.

– Но беше ли положително вярно?

Както и да е.

Той желаше тишина и не желаше да докарва беда на Сопот.

* * *

Но един път самият Сопот поиска да я докара.

През едно от последните си посещения на града, Левски, като очакваше извън него да му докарат кон, за да отпътува за Троян, ненадейно го приближава един господин и с думите: „Тая дреха е моя!“ зафаща да му тегли новото сукнено пардесю. Сборичкват се. Но противникът му, надарен с голиатски стан, надделява и побягва с дрехата. Смаяният апостол насочва револвера в грабителя, но съобразява, че гърмежът ще събере пръснатите по полето работни хора, мушва оръжието под сетрето и се махва оттам.

Левски не знаеше, че пардесюто, подарено нему от един революционер, беше крадено от друг из разбития една нощ дюкян на горния господин, който случайно си го позна и го зе – чуждото си е сè чуждо! – Като дохожда в къщи, той бръква в джебовете му; но като намира там подозрителни работи, уплашва се и занася дрехата на дюкяна на един първенец, отдето му я повръщат по същата причина и той я занася в къщата на друг първенец, секретар в беледието. Той му разправя още, че виждал няколко пъти крадеца да излиза от къщата на доктора Кошников, че ездил атовете на Ивана Илиев³ и ходил често на училището при даскалите.

Това той беше успял да разкаже на много лица из улиците, и вече целият град знаеше, че се касаеше за дякона Левски, и чакаше уплашен.

Първенецът извади из дрехата подправени тескерета, революционни брошури и комитетски писма от Сопот и от другаде, късове въськ с турски печати и прокламации за бунт... Той изгубва глава от страх, вика Шерифът, комуто съобщава всичко, за да излезе от всяка отговорност. Шерифът изслушва със сериозен вид верноподаническите му изявления, че градът не може да отговаря за чапкните и че „всеки трябва да сърба, каквото е дробил“, па, като прибира опасните предмети, попитва:

„Извинявай, чорбаджи, де ви е нужникът?“

.....
И работата се потъпка!

* * *

По-деликатно стана положението на добрия Шериф срещу въстанието.

На приготвянето му, което ставаше почти явно, на

3. Двама от най-разпалиените тогава патриоти и верни приятели на Левски в Сопот. Първият от тях е умрял, вторият, който държеше в обора си и двата коня на Левски, е сега свещеник Иван Бенчев в София.

упражненията при манастиря с евзалии пушки, на сноването на агитатори той гледаше с очудване и скръб.

Един път каза на одного от чорбаджиите:

– Ще се запали градът ви, каквото са я зафанали вашите лудоглави младежи... За ваше добро молете бога тук да бъде пак Шериф чауш.

Градът се не запали, защото въстанието не пламна в Сопот.

Тосун бей се завърна от разрушената Клисурса, влизайки с безкраен обоз, натоварен с награбена плячка и с шейсет тенекии с газ и пачаври, за да даде огъня на Сопот, записан на тевтерия му като бунтовнишко огнище. Но чорбаджиите припаднаха на молба, като му сложиха пред нозете трийсет хиляди гроша и се заклеха с главите си, а Шерифът в *децата си*, че царски душмани не е имало и няма в градеца.

* * *

Сопот се спаси тогава, но се запали на другата година, след възхищеното посрещане Гурковите казаци, дошли от Казанлък и веднага заминали назад. Нападнат от башибозушката сган, Сопот биде напуснат от жителите си, повечето застигнати в Балкана и избити или пленени.

Около стотина жени и деца бяха повърнати и затворени в оцелялата къща на поп Еня. Всеки ден нови пълчища башибозуци налитаха тая къща с цел за плячкосване и изнасилване. Това ужасно положение трая десетина дена. Тук Шерифът зе ролята на провидение и ангел-хранител за нещастниците. Денонощно пазеше с хората си в двора със запънати мартинки, предупреждавайки башибозуците, че ще простре мъртъв всекиго, който се реши да насили вратнята или да мине през зида, за да обижда обезоръжени жени. Нощя се разпореждаше да търсят и да донасят из къщата храна за обсадените. Веднъж фанатиците гръмнаха въз него, но го не удариха. Тъй остана докрай на поста си.

Когато гледаше жените как плачат и си скубят косите за загиналите си мъже, братя, деца, гледайки дима и пламъците, които следваха да изпепеляват домовете им и имотите им, и той плачеше.

– Не олду, ей аллах яребим!⁴ – казваше покъртен при вида на тия човешки злочестини.

* * *

Но слънцето на свободата скоро изгря над димящите се още пожарища.

4. Какво нещастие, господи боже мой!

Раите станаха господари, господарите станаха подчинени на раите.

Шерифът си остана в Карлово без служба, сиромаш, с тежка фамилия и с фатализма, свойствен на едновърците си, покори се на божията воля.

Но свободните българи не забравиха добрите му дела към бившите роби. Първото румелийско областно събрание пожела да му отпусне за благодарност пожизнена пенсия. Решението беше единодушно. Станаха само кратки разисквания върху въпроса от кой параграф на бюджета.

Отпуснаха му пенсия като на поборник!

София, 1901

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4178>]